

Barns tekstproduksjon

av Agnete Vaags og Heidi Sandø

Barn møter tekster tidlig i sine første leveår, og mange av de er nysgjerrige på bokstaver og ord. Når de får innsikt i og forståelse for at skrift er kommunikasjon, ønsker de gjerne å utforske skriftspråket og skrive ulike tekster selv. Det kan være for eksempel brev, ønskeliste til Julenissen, handlelister og fortellinger. De uttrykker egne tanker, ideer og kunnskap gjennom tekstene sine, og de kombinerer gjerne flere ulike modaliteter som for eksempel tegninger, malerier, bokstaver og lekeskrift. Barns tekstproduksjon kan dermed sies å være **multimodal**. Det vil si at barn tar i bruk og kombinerer flere uttrykksformer for å formidle det som opptar dem (Hopperstad, 2013). En multimodal tekst er med andre ord en sammensatt tekst som skaper mening gjennom å kombinere ulike modaliteter, som f.eks. bilder, symboler, tegninger, filmer, skrift, lyder m.m. Betydningen av visuell kommunikasjon er stadig økende i vårt samfunn, og det er naturlig for barn å bruke bilder og skriftlig tekst sammen (Høigård, 2013).

I dagens samfunn handler lesing og skriving om å forstå og mestre mange ulike uttrykksformer, både hver for seg og i sammenheng med andre modaliteter. Tekst må derfor forstås som noe mer enn skrift på papir og verbalspråklige aktiviteter. De må også omfatte bilder, lyd, grafiske framstillinger, gester og bevegelser (Sjøhelle, 2011). Dette er et utvidet tekstbegrep som er med på å definere hva barns digitale tekstproduksjon kan være. Det at barn uttrykker seg gjennom mange ulike medier, og at tekst forstås som noe mer enn skrift, er et viktig perspektiv å ta med seg i barnehagesammenheng (Jæger & Sandvik, 2019).

Barn bruker de ressursene de har tilgjengelige til enhver tid i tekstproduksjonen sin (Kress, 1997, s.13). I barnehager som tilbyr ulike digitale møteplasser, kan det med enkle grep legges til rette for barns digitale tekstproduksjon. Barn gis da mulighet til å kombinere enda flere modaliteter i tekstene sine. I tillegg til tegninger, bokstaver og lekeskrift kan barns sammensatte tekster også omfatte bilder, lyder, musikk, grafikk m.m. når digitale verktøy benyttes som en ressurs i barns utforskning av skriftspråket og produksjon av tekst.

Barnehagehverdagen byr på mange situasjoner der barn møter ulike tekster. Disse situasjonene omtales gjerne som **teksthendelser**. Digital litteraturformidling er et eksempel på en teksthendelse hvor barn er aktive uten at de selv produserer tekster. I teksthendelsene får barn erfaringer med hva tekster er, hva de kan brukes til, og ulike måter å uttrykke seg på. Barn utvikler gradvis en forståelse for hvordan ulike tegn på papir eller skjerm gir mening for dem selv og andre.

Når det gjelder arbeid med tekstproduksjon i barnehagen, så er det av betydning at det skjer med utgangspunkt i barnet selv og barns naturlige nysgjerrighet og utforskende væremåte. Det handler ikke om at de skal lære seg å skrive, men at de skal få mulighet til å leke med språk, symboler og tekst, og å utforske og gjøre seg erfaringer med ulike skriftspråksuttrykk slik det er nedfelt i rammeplanen for barnehagen (Utdanningsdepartementet, 2017). Kreativ og skapende bruk av teknologi kan være en måte å møte rammeplanens føringer på hvis barna gis mulighet til å være produsenter i sin digitale utforskning. Barns muntlige språk danner grunnlag for skriving og lesing. Det er derfor nødvendig at de i løpet av barnehagetiden må få en innledende kjennskap til skriving. Barna må gjøres kjent med koblingen mellom bokstavtegn og bokstavlyd gjennom lek med

språket (Gjems, 2016, s. 25). En utforskende tilnærming til skriving hører hjemme i barnehagens daglige språkarbeid, og pedagogisk bruk av digitale verktøy kan være en hensiktsmessig måte å gjøre det på.

Skriving som en sosiokulturell aktivitet

Tilegnelse av tekst- og skriftspråklig kompetanse forstås i dag som en kunnskap som utvikles i det enkelte barnet gjennom deltakelse i sosiale aktiviteter sammen med andre mennesker (Semundseth, 2013). Det betraktes derfor som en sosiokulturell aktivitet. Samspillet med en voksen er viktig for barns språktilegnelse. Barn trenger interesserte samtalepartnere som gir respons, svarer på spørsmål og tar imot deres budskap med begeistring (Høigård, 2013). Dette er selve kjernen i et sosiokulturelt perspektiv på læring, og en viktig forutsetning for at barn skal tilegne seg kunnskap om tekstproduksjon og skriving (Semundseth, 2013). Personalet skal fungere som et støttende stillas, slik at barna får mulighet til både å utforske og utvikle seg. I fagfilmen kan vi se at Maria er aktiv og engasjert i samspillet med barna. Hun er oppmerksom på barnas ønsker og idéer, noe som er en forutsetning for å skape gode prosesser i barns utforskning av skriftspråket. I fagfilmen ser vi at appen «Bookcreator» benyttes (se økt 4 for mer informasjon om den). Det handler ikke så mye om bokstaver og skrift, men om at barna gis mulighet til å lage historier. De fantaserer, dramatiserer, bestemmer handlingen, fordeler roller, tar bilder og bestemmer hvilke tekster som skal legges til på bildene. Barna er skapende og utforskende produsenter i sin tekstproduksjon. Det er de som i fellesskap bestemmer historiens handling og hvem som er med i den. Ved å jobbe med barnas egne fortellinger i barnehagen, gis barna mulighet til å bruke språket sitt kreativt (Fragell Darre, 2014). Barna får fortelle og dokumentere sine historier gjennom multimodale tekster hvor de bruker både bilder, tekst og ulike

onomatopoetika (lydord som f.eks. bang, au, plask, yeah) som finnes tilgjengelige i appen, og som er gøy å bruke inn i bildeserien. Dette er en fin måte å bruke digitale verktøy inn i arbeidet med språk på, og som er i tråd med rammeplanens forventninger om at barn skal få utforske og gjøre seg erfaringer med ulike skriftspråkuttrykk.

Her er et eksempel på en digital multimodal tekst som er laget av barn med litt hjelp fra ansatte ved Kastbrekka barnehage:

Å gi barna forkunnskaper

Det kan være hensiktsmessig å starte med å gi barna noen forkunnskaper når det gjelder lesing og skrivning. Avdelingen hvor Maria jobber startet med et prosjekt om tegneserier. Hun og flere ansatte ved Kastbrekka hadde diskutert

barns interesser for tegneserier, og at det ikke finnes så mye av det generelt i barnehager. Ifølge Maria er tegneserier en egen sjanger som bør supplere den kjente og kjære bildeboka i barnekulturen. Den gir mulighet for at barna skal kunne forstå leseretning, følge en handling og gi sine egne tolkninger, gjennom tegninger eller bilderuter som er stilt etter hverandre i en rekkefølge eller serie. Hun mener at dette er en fortellerkunst som gjør det enklere for barna å forstå hvordan skriftspråket kan brukes til å formidle og å uttrykke seg. Ved bruk av bilder og minst mulig tekst, så kan barna «lese» handlingen. Her er et eksempel som de har jobbet med. I denne tegneserien er snakkeboblene erstattet med bilder slik at barna selv kunne «lese» historien:

Maria viser til at det å få kunne lese tegneseriene selv, kan bidra til at barna utvikler leselyst og motivasjon for skriving. På deres avdeling er de ansatte opptatt av å etablere gode samtalefellesskap. Barn lærer seg både å lytte til andre og å fortelle og snakke gjennom dialog med andre. Et engasjert personale forsøker å fremme motivasjon og interesse for at barna skal delta aktivt i samtalefellesskapet, og at de skal føle seg inkludert. Gjennom tegneserier kan barn og ansatte være likestilte, og bidra med undring, tanker, meninger og tolkninger.

Når barna etter hvert skulle lage egne tegneserier var det flere som synes at det ble vanskelig å tegne de på ark. Da tok de i bruk egne bildeserier og appen *Bookcreator* i stedet. Dette ble mye enklere, og barna mestret det i stor grad selv. Stort sett ønsket de likevel å ha med en av de ansatte på denne aktiviteten, for de trengte jo litt hjelp med å skrive inn tekst. Da barna hadde laget mange slike bildeserier som lå tilgjengelige i appen spurte mange om å få lese de eller at noen skulle lese de for dem. De var veldig engasjerte i denne aktiviteten, og de ønsket hele tiden å lage nye bildeserier med nye roller og nye historier.

Muntlig språk som utgangspunkt for skriftspråk

Å anerkjenne barns tekster slik de er og å gi barna tilstrekkelig støtte når de har behov for det, er en viktig del av barnehagens språkarbeid. Maria bistår barna med å få skrevet ned historien og handlingen som de skaper. Det er et viktig bidrag til barnas skriveutvikling. Barna bruker sitt verbalspråk, og Maria skriver tekstene deres ned. Slik blir barna kjent med at muntlig språk blir til skriftlig kommunikasjon. Det er en forutsetning at barn erfarer at skrift har en hensikt for at de skal bli bevisste på hvilken betydning lesing og skriving har. I denne aktiviteten erfarer barna at tekst er kommunikasjon, og at de kan formidle et budskap ved hjelp av skriftspråket. Dette kalles gjerne tekstskaping, eller å skrive med sekretærhjelp. Det barna sier omkodes til skrift mens de ser på, noe som gir de en konkret erfaring med at skrift er nedskrevet tale (Høigård, 2019). De kan lese historiene sine flere ganger i fellesskap med hverandre, og sammen med søsken, foreldre og besteforeldre i ettertid. Slik gjør de seg gode erfaringer med skriftlig kommunikasjon, og de lærer hva skriftspråket kan brukes til. Samtidig erfarer barna at det de selv sier, får en ny status når det blir skrevet ned. Ordene blir betydningsfulle og synlige i skrift (Høigård, 2019).

Referanser

Darre, C.F. (2014). *Kreativ bruk av digitale verktøy*. Oslo: Kommuneforlaget

Gjems, L. (2016). *Barnehagens arbeid med tidlig litterasitet på bars vilkår*. Bergen: Fagbokforlaget

Hopperstad, M.H. (2013). En toåring maler tekst. I: Hopperstad, M.H. (red). *Barn lager tekster*.

Oslo: Cappelen Damm akademisk

Høigård, A. (2019). *Barns språkutvikling muntlig og skriftlig*. (4. utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Semundseth, M. (2013). Baking og bokstaver i barnehagen. I: Hopperstad, M.H. (red). *Barn lager*

tekster. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Utdanningsdirektoratet (2017). *Forskrift om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*.

Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>